

Tomasz Kondraszuk

Ewidencja na potrzeby podatku dochodowego w sektorze MŚP ze szczególnym uwzględnieniem gospodarstw wiejskich

Ekonomiczne Problemy Usług nr 102, 603-612

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ KONDRASZUK

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

EWIDENCJA NA POTRZEBY PODATKU DOCHODOWEGO W SEKTORZE MŚP ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM GOSPODARSTW WIEJSKICH¹

Wprowadzenie

Rolnictwo jest jedną z podstawowych i najstarszych dziedzin działalności człowieka. Głównym celem, od zarania dziejów, ludzi pracujących w rolnictwie było dostarczanie żywności i surowców na potrzeby własne, a także najbliższego otoczenia. Żywność na potrzeby własne to ta część, która była i jest przeznaczana na spożycie dla rolnika i jego rodziny oraz osób z nim współpracujących w jej wytwarzaniu. Konsumpcja produktów i surowców wytworzonych w gospodarstwie stanowi z jednej strony dochód gospodarstwa rolniczego (zakładu produkcyjnego), z drugiej zaś, koszt gospodarstwa domowego (rodziny rolniczej). Z punktu widzenia rolnika (całości gospodarstwa wiejskiego) nie wpływa to na wartość jego majątku (kapitału własnego). Część przeznaczana do sprzedaży na rynku, to jest ta część, która ma przynosić rolnikowi korzyści finansowe i zwiększać stan jego posiadania (majątku). W tym przypadku możemy mówić o generowaniu dochodu rolniczego (dochodu z gospodarstwa). Rolnik może również uzyskiwać dodatkowe dochody z pracy poza gospodarstwem, będące wynikiem jego prywatnej działalności.

Po zakończeniu II wojny światowej podstawowym celem rolników europejskich było wyprodukowanie odpowiedniej ilości żywności, aby zaspokoić rosnące potrzeby żywieniowe ludności. Obecnie nastąpiła zmiana nastawienia, z ilości w stronę jakości pól rolnych, ochrony środowiska naturalnego, zachowania bioróżnorodności i krajobrazu przy zachowaniu dochodów rolników na odpowiednim poziomie.

Tradycyjna forma gospodarowania – konwencjonalna, była ukierunkowana na osiągnięcie jak największych zysków za wszelką cenę. Prowadziło to do bardzo intensywnej formy gospodarki rolnej. Najważniejsze było zmechanizowanie i uprzemysłowienie gospodarstwa, stosowanie dużej ilości nawozów sztucznych i środków chemicznych wszelkiego rodzaju, które miały pomóc osiągnąć jak największy dochód.

Zmiany zachodzące w gospodarce, rozwój myśli technicznej i przemiany społeczno-gospodarcze doprowadziły do tego, że stopniowo jedyny cel gospodarstw wiejskich, jakim było dostarczanie żywności zaczął być poszerzany o inne cele

¹ Praca wykonana w ramach grantu badawczego nr 3688/B/H03/2011/40 „Rachunek kosztów w rolnictwie w warunkach zrównoważonego rozwoju”.

związane z bezpieczeństwem i jakością żywności, ochroną środowiska naturalnego, kształtowaniem i pielęgnacją krajobrazu, zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich. Realizacja tych celów spowodowała powstawanie dodatkowych kosztów, które powinny być rekompensowane dotacjami państwowymi do produkcji rolniczej lub coraz częściej stosowanymi dotacjami bezpośrednimi do gospodarstw wiejskich².

Jednym z wymogów rządu w stosunku do rolników będzie prowadzenie rachunkowości rolniczej. W dobie globalizacji i gospodarki wiedzy, informacja pozytywna w przedsiębiorstwie staje się dla zarządzających cennym zasobem. Odpowiednio zagospodarowana i wykorzystywana staje się ważnym czynnikiem przewagi konkurencyjnej. W proces tworzenia systemów informacyjnych w przedsiębiorstwach zaangażowane są w sposób pośredni środowiska księgowych, ośrodki akademickie, ministerstwa oraz instytucje regulujące prawo bilansowe i podatkowe. Dotyczy to przede wszystkim zakresu zbieranych informacji w ramach obowiązkowej ewidencji zdarzeń gospodarczych i sporządzanych sprawozdań finansowych. Jest rzeczą oczywistą, że powinniśmy dążyć, szczególnie w sektorze mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), do integracji systemów ewidencji podatkowej, bilansowej i wspierającej podejmowanie decyzji³.

Celem artykułu jest omówienie systemu ewidencji na potrzeby podatku dochodowego w sektorze MŚP, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarstw wiejskich⁴. Przeanalizowano formy ewidencji i możliwości czerpania z nich właściwych informacji na potrzeby zarządzania, ze szczególnym uwzględnieniem metody kasowej⁵.

² Ideą powołania Wspólnej Polityki Rolnej, której 50. lecie obchodziliśmy w roku 2012, było założenie, aby połączyć dwa główne cele – zabezpieczenie konsumentom odpowiedniej ilości i jakości żywności po przystępnej cenie z jednoczesnym zabezpieczeniem parytetu rolniczych dochodów. Płatności bezpośrednie, czyli oddzielone od produkcji, zapobiegają nadmiernej koncentracji i niekorzystnemu wpływowi na środowisko. Poprawiają również konkurencyjność gospodarstw rolnych i wspomagają zaplecze przemysłu rolno-spożywczego.

³ Na występowanie barier informacyjnych w funkcjonowaniu sektora MŚP wskazywał m.in. J. Jaworski, *Bariery informacyjne w funkcjonowaniu małego przedsiębiorstwa*, Zeszyty Naukowe US nr 696, Ekonomiczne Problemy Usług nr 80, Szczecin 2012, s. 365–374.

⁴ Gospodarstwa wiejskie należy traktować jak przedsiębiorstwa, a rolników jak przedsiębiorców. Problemy definiowania gospodarstw wiejskich jako mikroprzedsiębiorstw w Unii Europejskiej autor przedstawił w opracowaniu: T. Kondraszuk, *Wybrane problemy definiowania i funkcjonowania gospodarstw wiejskich jako mikroprzedsiębiorstw w Unii europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług nr 585 (50), Szczecin 2010, s. 197–205.

⁵ Zgodnie z zaleceniami Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw (EKMP s. 11) „Należy dokonać przeglądu nowych regulacji na szczeblu krajowym i wspólnotowym, dla oceny ich wpływu na małe przedsiębiorstwa i przedsiębiorców. We wszystkich możliwych przypadkach należy uprościć przepisy obowiązujące w poszczególnych państwach i we Wspólnocie Europejskiej. Rządy państw powinny przyjąć dokumenty administracyjne w postaci przyjaznej dla użytkowników”.

1. Charakterystyka ewidencji podatkowej w MŚP

Uproszczona ewidencja podatkowa jest stosowana w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, który słusznie uważany jest za filar każdej gospodarki. Stąd wszelkie działania na pograniczu finansów i gospodarki ukierunkowane są na wspieranie tego rodzaju prowadzenia działalności. Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią najliczniejszą grupę podmiotów gospodarczych, najszybciej przystosowującą się do zmiennych warunków rynkowych i najłatwiej zmieniającą profil działalności. W warunkach gospodarki rynkowej, to sektor MŚP jest siłą napędową dla wzrostu gospodarki, zdrowej konkurencji i walki z bezrobociem.

System podatkowy tego sektora postrzegany jest jako ważny czynnik budowania przewagi konkurencyjnej dla prowadzenia działalności gospodarczej w poszczególnych krajach. Charakteryzuje się on zróżnicowaniem form obciążeń podatkowych. Przedsiębiorcy zobligowani są do uiszczania podatków od dochodu, obrotu i majątku, a także składek ubezpieczeniowych. Naturalną reakcją każdego podatnika jest chęć zminimalizowania powstających obciążeń. Ma to charakter obiektywny i stwarza możliwości wyboru dla przedsiębiorców i przez to zmusza poszczególne rządy do poszukiwania właściwych rozwiązań. Pomimo harmonizacji przepisów prawnych oraz dopasowywaniem ustawodawstwa do standardów europejskich w większości krajów próbuje się poszukiwać rozwiązań w inny sposób. Działania Komisji Europejskiej w regulacji podatkowych dla MŚP i wypracowane rozwiązania zgodnie z obowiązującymi zasadami, mają jedynie charakter ogólnych wytycznych i wskazówek, nie stanowią elementu „twardego prawa” UE. Implementacja poszczególnych rozwiązań do porządków prawnych państw członkowskich zależy przede wszystkim od decyzji poszczególnych krajów członkowskich UE.

W Polsce, od 1 stycznia 2012 roku obowiązują regulacje znowelizowanej Ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (DzU 2010, nr 220, poz. 144), ale wciąż toczy się dyskusja nad pakietem dla przedsiębiorczości i działań ułatwiających podejmowanie oraz prowadzenie działalności gospodarczej przez drobnych przedsiębiorców⁶. Te regulacje mogą wpływać w sposób bezpośredni i pośredni na sytuację finansową podmiotów gospodarczych. Finansowanie sektora MŚP stanowi poważne zagrożenie dla ich działalności. Małe firmy najczęściej mogą liczyć tylko na siebie. Ich płynność finansowa zależy od zdolności samofinansowania i realizacji sprzedaży oraz egzekwowania należności za sprzedane produkty i usługi. Często dzieje się to w warunkach niskiej siły przetargowej w stosunku do kontrahentów. Można zaobserwować niedobre praktyki monopolistyczne firm dużych w stosunku do małych.

Niedobory środków pieniężnych małych firm rzadko uzupełniane są środkami

⁶ W czasie pisania artykułu, przepisów ustawy nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów oraz wyrobu wina przez producentów, będących rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrów wina w ciągu roku gospodarczego. Ta sytuacja może ulec zmianie w związku z planowanym objęciem działalności rolniczej podatkiem dochodowym.

zewnątrznymi. Najczęściej dopełnienie stanowią środki własne właściciela i jego rodziny. Umiejętność akumulacji i oszczędzania w momentach nadpłynności finansowej to kolejna ważna zasada w prowadzeniu małej firmy. Myślenie i zarządzanie w kategoriach płynności finansowej dominuje nad myśleniem o przychodach i kosztach. Dla małego przedsiębiorcy zysk jest wtedy, kiedy jest nadwyżka finansowa, a niedobór środków pieniężnych oznacza najczęściej straty, pomimo, że ekonomiści na podstawie rachunku kosztów mogą próbować udowodnić coś wręcz przeciwnego⁷.

W takiej sytuacji zbieranie w przedsiębiorstwie informacji o przepływach pieniądza wydaje się z jednej strony naturalne, z drugiej zaś staje się koniecznością w obliczu wyzwań finansowych stojących przed właścicielami małych firm. Skoro płynność finansowa w małym przedsiębiorstwie odgrywa tak ważną rolę w sprawnym jego funkcjonowaniu, to należy dostarczyć narzędzi, które pozwolą na jej planowanie, ewidencję i kontrolę.

W sektorze MŚP w polskim systemie podatkowym możliwość kształtowania formy podatku dochodowego dotyczy w szczególności przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w formie osób fizycznych⁸ oraz udziałowców spółek cywilnych i osobowych. W takim przypadku, wynik działalności gospodarczej jest opodatkowany automatycznie podatkiem dochodowym od osób fizycznych ustalającym według formuły progresywnej. Inne formy podatku, a więc karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych oraz podatek dochodowy od osób fizycznych ustalany według formuły liniowej, mogą być stosowane przy spełnieniu odpowiednich warunków oraz wcześniejszym złożeniu deklaracji⁹.

Na potrzeby sporządzania deklaracji podatkowej istnieje konieczność prowadzenia

⁷ Między innymi Business Centre Club przekazał resortowi finansów rekomendacje rozwiązań, które – zdaniem organizacji – mogą znacznie ograniczyć skalę zatorów płatniczych w Polsce. Wśród postulatów BCC znalazło się m.in.: zastąpienie memoriałowego systemu rozliczania podatków dochodowych systemem kasowym.

⁸ Zdaniem autora gospodarstwa indywidualne (wiejskie) powinny być traktowane jako przedsiębiorstwa osób fizycznych.

⁹ Według K. Kurkovej „W ramach wspierania prowadzenia działalności gospodarczej przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ustawodawcy wprowadzają różne preferencje w zakresie obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych oraz w zakresie opodatkowania. Zmniejszony zakres czynności formalnoprawnych ma skierować zaangażowanie przedsiębiorców na zwiększanie efektywności prowadzonej działalności. Często zakres ewidencji jest ograniczony do minimum lub wcale jej nie ma, tak by osoby fizyczne prowadzące działalność jednoosobowo miały możliwość we własnym tylko zakresie dokumentowania i prezentowania swojej działalności wobec państwa”. K. Kurková, *Uprozczone formy ewidencji księgowej na przykładzie Polski i Czech*, w: *Historia, współczesność i perspektywy rachunkowości w Polsce*, red. A. Sojak, Wydawnictwo UMK Toruń 2003, s. 371.

określonej ewidencji¹⁰. Ciekawej analizy porównawczej KPiR i obowiązującej w Czechach księgowości pojedynczej (prostej) dokonała K. Kurková¹¹. W skład księgowości pojedynczej wchodzi:

- a) dziennik środków pieniężnych, przeznaczony do ewidencji wpływów i wydatków dokonanych w formie gotówkowej, za pośrednictwem rachunków bankowych, środków pieniężnych w drodze oraz różnic kursowych na środkach pieniężnych w kasie i na rachunkach jako operacji niepieniężnych;
- b) księga rozrachunków, przeznaczona do ewidencji należności i zobowiązań w stosunku do innych podmiotów oraz ujmowania czeków wystawionych i przekazanych do inkasa, jak też różnic kursowych nieregulowanych należności i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych;
- c) księgi pomocnicze pozostałych składników majątku, przede wszystkim:
 - ewidencja wartości niematerialnych i prawnych,
 - ewidencja środków trwałych,
 - ewidencja finansowych składników majątku,
 - ewidencja zapasów,
 - ewidencja rzeczowych papierów wartościowych,
 - ewidencja do celów podatku od towarów i usług oraz księga do celów podatku akcyzowego,
 - karty różnic w wycenie odpłatnie nabytych składników majątku (dodatnia lub ujemna wartość firmy);
- d) inne ewidencje, szczególnie:
 - karty wynagrodzeń, sumaryczne listy płac,
 - karty rezerw obowiązkowych określonych w ustawie o rezerwach w celu ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym,
 - karty rozliczeń międzyokresowych wydatków.

Uproszczona ewidencja charakteryzuje się brakiem sprawozdawczości finansowej, brakiem obowiązku posiadania zakładowego planu kont i innych obowiązków ewidencyjnych, związanych z prowadzeniem ksiąg rachunkowych. Pozostaje jednak obowiązek inwentaryzacji, którą należy przeprowadzić na dzień zamknięcia ksiąg. Na podstawie inwentaryzacji sporządza się następnie sprawozdania dotyczące wykazu składników majątku i zobowiązań (co można nazwać „małym bilansem”) oraz wykaz przychodów i wydatków oraz wyniku na działalności (w pewnym sensie „mały rachunek zysków i strat”).

Reasumując autorka stwierdza: „W Czechach w tym zakresie obowiązuje zasada kasowa, podatek płacony jest od faktycznie otrzymanych przychodów (wpłat)

¹⁰ W celu ułatwienia prowadzenia ewidencji zdefiniowano pojęcie małego podatnika. Mały podatnik to taki, u którego wartość przychodu ze sprzedaży (wraz z kwotą należnego podatku od towarów i usług) nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym wyrażonej w złotych kwoty odpowiadającej równowartości 1 200 000 euro; przeliczenia kwot wyrażonych w euro dokonuje się według średniego kursu euro ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski na pierwszy dzień roboczy października poprzedniego roku podatkowego, w zaokrągleniu do 1000 zł.

¹¹ K. Kurková, *op.cit.* s. 371–381.

poniejszonych o faktycznie poniesione wydatki (wypłat). W Polsce przychód podlega opodatkowaniu w momencie, kiedy staje się należny, bez względu na termin jego otrzymania, co z pewnością powoduje wiele sytuacji niekorzystnych dla przedsiębiorców⁷.

W przypadku małych przedsiębiorstw dostęp do informacji jest znacznie utrudniony. Rzadko zatrudniona jest fachowa kadra kierownicza. Właścicielami i jednocześnie zarządzającymi są osoby, które często znają się na wytwarzaniu i świadczeniu usług, ale niekoniecznie na ekonomice i finansowaniu firmy. Właściciele tego typu firm nie przywiązują wagi do danych finansowych z przeszłości i nie potrafią budować prognoz na przyszłość. Gromadzą tylko te informacje finansowe, których obowiązek posiadania wymuszają na nich przepisy prawa. Stąd obowiązkowa ewidencja podatkowa ma do odegrania bardzo ważną rolę w systemie informacyjnym każdego małego przedsiębiorstwa. Często jest to jedyne źródło danych o firmie, z którego mogą korzystać interesariusze. Jest to również często jedyne źródło wiarygodnych danych na potrzeby, np. biznesplanu w przypadku starania się o kredyt, czy dofinansowanie. W wypadku zagrożeń i nagłych niekorzystnych zmian otoczenia, dane takie mogą stanowić pomoc w ocenie sytuacji finansowej i możliwości znalezienia właściwego rozwiązania.

W tym kontekście zabezpieczenie płynności rozumianej jako zachowanie zdolności do regulowania bieżących zobowiązań staje się naturalnym zadaniem prowadzonej ewidencji. Kontrola i utrzymanie zdolności płatniczej wymaga wielu informacji i śledzenia operacji przepływów pieniężnych zarówno w przeszłości, jak i tych które dopiero wystąpią. Pozyskiwanie właściwych informacji finansowych jest jednym z ważniejszych, albo i najważniejszym problemem małego przedsiębiorstwa. Metoda kasowa ewidencji ułatwia więc bieżącą kontrolę płynności i jednocześnie jako podstawa opodatkowania zarówno podatkiem VAT¹², jak i podatkiem dochodowym pozwala na uniknięcie zatorów płatniczych. Na możliwości wykorzystania metody kasowej w rachunkowości, analizie finansowej i controllingu wskazywał między innymi T. Kondraszuk¹³. Stosowanie metody kasowej na etapie ewidencji nie oznacza niemożności sporządzania sprawozdań memoriałowo¹⁴. Można to uzyskać weryfikując metodę kasową o wybrane pozycje bilansowe zgodnie ze schematem przedstawionym na rysunku 1.

¹² Takie rozwiązanie jest dopuszczalne w przypadku małych podatników.

¹³ T. Kondraszuk, *Próba określenia zakresu i przydatności różnych metod księgowania w rachunkowości i analizie finansowej*, Materiały Zjazdu Katedr Rachunkowości, Warszawa SGH, 1995; T. Kondraszuk, *Ocena przydatności różnych metod księgowania z punktu widzenia potrzeb controllingu*, materiały międzynarodowej konferencji naukowej „Rachunkowość a proces zarządzania”, Uniwersytet Szczeciński i Akademia Rolnicza w Szczecinie, Szczecin 1995.

¹⁴ Należy pamiętać, że Międzynarodowe Standardy regulują zasady sporządzania sprawozdań finansowych, a nie prowadzenie ewidencji zdarzeń gospodarczych.

Wpłaty w działalności operacyjnej		Wypłaty w działalności operacyjnej
Plus		plus
Należności w działalności operacyjnej w końcu okresu		Zobowiązania w działalności operacyjnej w końcu okresu
Minus		minus
Należności w działalności operacyjnej na początku okresu		Zobowiązania w działalności operacyjnej na początku okresu
równa się		równa się
Wpływy	minus	Wydatki
	równa się	
Nadwyżka funduszy uzyskana z działalności operacyjnej		
Plus		
Wartość zapasów, inwentarza żywego i produkcji roślinnej w toku w końcu okresu		
Minus		
Wartość zapasów, inwentarza żywego i produkcji roślinnej w toku na początku okresu		
równa się		
Dochód rolniczy brutto (przed odjęciem amortyzacji)		
minus		
Amortyzacja aktywów trwałych		
równa się		
Dochód rolniczy netto		

Rysunek 1. Ogólna idea weryfikacji metody kasowej od przepływów pieniężnych do dochodu

Źródło: L. Goraj, T. Kondraszuk, S. Mańko, R. Sass, T. Pokrzywa, E. Wójcik, *Dane źródłowe i wyniki zunifikowanego systemu rachunkowości gospodarstw rolniczych*, krajowe seminarium, Warszawa 1996.

2. Zakres i zadania Zunifikowanego Systemu Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych (ZSRGR)¹⁵

W warunkach gospodarki rynkowej przy ocenie funkcjonowania gospodarstwa większą uwagę zwraca się na zagadnienia finansowe, które nabierają szczególnej wagi w przypadkach korzystania gospodarstw rolniczych z obcego kapitału (np. kredytów). Rachunkowość jest w stanie dostarczać precyzyjnych danych o sytuacji

¹⁵ Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych jest przeznaczony do zastosowania w gospodarstwach rolniczych, na których nie ciąży ustawy obowiązek prowadzenia rachunkowości w myśl Ustawy o rachunkowości z dnia 29.09.1994 r., DzU nr 121, poz. 591, z dnia 19.11.1994 r.

produkcyjno-ekonomicznej gospodarstwa.

W kwietniu 1995 roku została powołana na lata 1995–1997 grupa robocza dla opracowania i wdrożenia zunifikowanego systemu rachunkowości gospodarstw rolnych w składzie: dr Lech Goraj IERiGŻ w Warszawie, dr Tomasz Kondraszuk SGGW w Warszawie, dr Stanisław Mańko ATR w Bydgoszczy, mgr Teresa Pokrzywa IERiGŻ w Warszawie, dr Roman Sass ODR w Minikowie, mgr Elżbieta Wójcik ODR we Wrocławiu.

Za konieczne informacje dla przeprowadzania analizy finansowej gospodarstwa rolniczego uznane zostały:

- okresowe sprawozdanie o przepływie pieniędzy,
- rachunek wyników działalności operacyjnej gospodarstwa,
- bilans finansowy,
- rachunek kapitału,
- rachunek dochodu ogólnego rodziny rolniczej.

Na podstawie powyższego zestawu danych możliwe jest dokonywanie analizy: płynności, wypłacalności, rentowności, zdolności obsługi zadłużenia, sprawności (efektywności) finansowej, a także obliczanie innych wskaźników przydatnych w zarządzaniu.

Podstawowym zadaniem stawianym przed Zunifikowanym Systemem Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych było ujednoczenie zasad ewidencji, przetwarzania i sprawozdawczości rachunkowości rolniczej i permanentne dostarczanie zestawów danych, opisujących według jednolitego standardu wyniki ekonomiczno-produkcyjne gospodarstw rolniczych dla trzech podstawowych grup odbiorców, a mianowicie dla:

- rolnika i współpracującego z nim doradcy,
- partnerów rynkowych rolnika (głównie banków),
- ośrodków decyzyjnych, dysponentów funduszy publicznych kierowanych do gospodarstw rolniczych.

Zakres i szczegółowość danych źródłowych gromadzonych w opracowanym formacie rachunkowości zapewniają określenie stanu majątkowego i finansowego gospodarstwa oraz strukturę produkcji i kosztów na poziomie gospodarstwa rolniczego. Opcjonalnie rolnik będzie mógł w przyszłości dokonywać alokacji kosztów bezpośrednich i zmiennych dla określania nadwyżki bezpośredniej i nadwyżki brutto (*gross margin*) z interesujących go działalności. W odniesieniu do pojedynczego gospodarstwa, system umożliwia opracowanie raportu indywidualnego zawierającego dane o działalności i sytuacji finansowej gospodarstwa w okresie sprawozdawczym, a także raportu porównującego wyniki tego gospodarstwa z grupą gospodarstw podobnych i najlepszych z danej grupy. System zapewnia ponadto dostarczanie okresowych (kwartalnych) sprawozdań o przepływie pieniędzy.

Raporty opracowywane na podstawie danych rachunkowości stanowią wiarygodne odzwierciedlenie kondycji finansowej gospodarstwa. Aby możliwe było wykorzystywanie tych danych przez partnerów rynkowych gospodarstwa, tworzony format rachunkowości powinien zostać uzgodniony z jego potencjalnymi partnerami, którymi są głównie banki.

Wysiłek zespołu ludzi oraz środki publiczne zaangażowane do funkcjonowa-

nia systemu rachunkowości będą spożytkowane dla permanentnego informowania ośrodków decyzyjnych rządu i jego agend. Wiadomo bowiem, że rodzaj i jakość podejmowanych decyzji przez ośrodki decyzyjne zależy nie tylko od woli politycznej, ale także od posiadania rzetelnej wiedzy o podmiocie, w odniesieniu do którego decyzje są podejmowane. Jednocześnie ośrodki decyzyjne jako dysponenci środków publicznych (głównie budżetowych) kierowanych do gospodarstw rolniczych, w postaci subwencji i dotacji celowych, powinni mieć możliwość dokonywania oceny efektów, a także skuteczności podjętych działań wspomagających. W tym celu mogą być opracowane raporty, zawierające wyniki wszystkich gospodarstw prowadzących rachunkowość, pogrupowane według różnych kryteriów (np. według wielkości ekonomicznej, typu produkcyjnego, położenia). Ponadto system może wytwarzać raporty porównujące wyniki polskich gospodarstw rolniczych z wynikami gospodarstw rolniczych krajów Unii Europejskiej. Wyniki gospodarstw krajów Unii Europejskiej są publikowane przez Komisję Europejską w corocznych raportach *Farm Incomes in the European Community*.

Powszechne zastosowanie ZSRGR w gospodarstwach na potrzeby ustalania podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym wymaga zastosowania techniki komputerowej, co zapewni:

- automatyczną weryfikację zapisów i rachunkową kontrolę zarejestrowanych danych w poszczególnych dokumentach,
- automatyczną wycenę niektórych składników majątku trwałego (np. ziemi, drzewostanu leśnego),
- obliczanie kwot amortyzacji i wartości stanów końcowych oraz innych pomocniczych rachunków,
- automatyczne wytwarzanie raportów wynikowych obliczanych według standardowych algorytmów.

Taki program pod nazwą PORR (program obsługi rachunkowości rolniczej) został pozytywnie zweryfikowany przez doradców w ośrodkach doradztwa rolniczego prowadzących ZSRGR dla tzw. młodych rolników korzystających z preferencyjnych kredytów. Ramowe zadania doradcy prowadzącego ewidencję w ramach ZSRGR są następujące:

- przeszkolenie rolnika w zakresie prowadzenia rachunkowości, w szczególności potrzeby gromadzenia dokumentacji pierwotnej,
- przeprowadzenie wraz z rolnikiem inwentaryzacji gospodarstwa według stanu na początek roku obrachunkowego,
- kodowanie i wprowadzenie danych do pamięci komputera,
- spotkanie z rolnikiem (minimum raz w kwartale – optymalnie raz w miesiącu) w celu sprawdzenia i uzgodnienia wykonanych przez rolnika zapisów w książce wpłat i wypłat (KWiw),
- wytworzenie kwartalnego sprawozdania o wpłatach i wypłatach pieniężnych,
- przeprowadzenie wraz z rolnikiem inwentaryzacji gospodarstwa wg stanu na koniec roku obrachunkowego,
- sprawdzenie pozostałych informacji o gospodarstwie wpisanych przez rolnika,
- zamknięcie roku obrachunkowego i wydruk raportu indywidualnego,
- sporządzenie deklaracji podatkowej,
- analiza wraz z rolnikiem wyników zawartych w raportach.

W finansowanie funkcjonowania systemu była zaangażowana Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). W roku 2000, po wycofaniu się ARiMR z finansowania i zniesienia wymogu prowadzenia rachunkowości przez rolników korzystających z preferencyjnych kredytów zawieszono funkcjonowanie systemu.

Podsumowanie

W warunkach funkcjonowania sektora MŚP prowadzenie ewidencji podatkowej powinno być elementem zintegrowanego systemu informacyjnego wspomagającego proces podejmowania decyzji. W szczególności dotyczy to mikroprzedsiębiorstw i analizowanych w artykule gospodarstw wiejskich. Zapowiadane przez rząd wprowadzenie podatku dochodowego w rolnictwie stwarza unikalną szansą dla zbudowania właściwych rozwiązań w tym zakresie. W niektórych krajach UE sporządzanie przez doradców rolniczych deklaracji podatkowych jest uznawane przez Urzędy Skarbowe i dodatkowo premiowane obniżeniem podatku dochodowego nawet o 30%. Wydaje się, że zarówno zakres informacyjny, jak i metodyczne założenia ZSRGR są właściwe dla budowy takiego systemu. Należy wykorzystać zdobyte doświadczenia i starać się w sposób nowoczesny, a jednocześnie jak najmniej uciążliwy dla rolników wdrożyć system rachunkowości rolniczej pozwalający zaspokajać potrzeby informacyjne rolników prowadzących gospodarstwa i szerokiego grona interesariuszy.

ACCOUNTING FOR INCOME TAX IN THE SME SECTOR WITH SPECIAL EMPHASIS ON FAMILY FARMS

Summary

The main goal of this paper is to discuss the recording system for income tax purposes in the SME sector with particular emphasis on family farms. Registration forms will be analyzed and opportunities to use from them the relevant information for management, with particular emphasis on cash basis. It seems that the scope of information and methodological assumptions Unified Accounting System for Agricultural Farm are appropriate for the construction of such a system.

Translated by Tomasz Kondraszuk